

Diskussion till Fallstudier

Detta material hör samman med fallstudier för Studiecirklar inom vattenhushållning. Detta är stödanteckningar som bör användas efter att en egen diskussion förts.

Fall 1

Upplys grannen om att alla som äger ett dike har skyldigheten att underhålla. Detta står i **Miljöbalken, MB 11:17.** ” Den som äger en vattenanläggning är skyldig att underhålla den så att det inte uppkommer skada för allmänna eller enskilda intressen genom ändringar i vattenförhållandena.”

Hjälper inte detta bör han eller hon be styrelsen kontakta grannen i samma ärende.

Hjälper inte detta heller, så bör styrelsen skriva till ”Länsstyrelsen som tillsynsmyndighet för vattenverksamhet” och beskriva problemet. Länsstyrelsen gör detta till ett tillsynsärende, vilket innebär att de skriver till grannen med uppmaning om att han eller hon utför underhållet (gäller även enskilda diken). Länsstyrelsen kan även sätta tidsgräns på när utförandet ska vara klart samt vite om det är nödvändigt. Kopian på skrivelsen skickas till dikningsföretaget eller den som tagit kontakten.

Ett brev från Länsstyrelsen brukar vanligtvis räcka för att åtgärden ska bli utförd, men om detta ändå inte skulle fungera, så återstår stämning av grannen som sista drastiska utväg. Då blir det ett uppdrag för Tingsrätten (civilrättsligt).

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Fall 2

Lantbrukaren bör berätta för deltagarna att de har ett gemensamt tillstånd med ett rättskraft som de är skyldiga att följa. De är dessutom enligt lag skyldiga att ha en styrelse.

Lantbrukaren kallar alla de övriga deltagarna till stämma där en styrelse väljs. Det är också bra om en extern expert/jurist finns med på stämman, som kan informera om samfällighetens rättigheter och skyldigheter. (På stämman kan också experten/juristen informera om andra alternativ som utrivning och upphörande av samfälligheten dvs att det samfälliga diket istället blir ett enskilda dike).

Styrelsen beslutar om att underhållet ska göras och alla är med och betalar.

Går det inte att få till en styrelse så kan man ansöka om en förordnad syssloman hos Länsstyrelsen. Detta sätt kostar förstås dikningsföretaget mycket mer pengar. Att anlita en syssloman kan också innebära att det blir en person som inte är så insatt i fallet eller i juridik och teknik kring markavvattningsföretag, vilket i sin tur kan medföra ännu högre kostnader.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Jordbruks
verket

Fall 3

Säljaren har en upplysningsplikt vid försäljning av sin fastighet och köparen har en undersökningsplikt när det gäller andelsägande av en samfällighet. Detta är reglerat i Jordabalken, JB.

Lantbrukaren bör aktivera företaget och kalla alla fastighetsägare till stämma. Det är viktigt att i kallelsen ange vad syftet är med stämman.

Informera gärna på första mötet:

- Allmänt kring markavvattningsföretag, dränering m.m.
- Specifikt om samfälligheten – sträckning m.m.

Efter att en styrelse är vald så är det viktigt att diskutera underhåll och tillgänglighet. Förklara att det innebär merkostnader att ha en skog som hindrar skötseln av diket.

Är det bråttom dvs markägaren är långt gången i planerna om att plantera skog. Bör lantbrukaren redan innan stämman förklara för markägaren att träd inte bör planteras i närheten av diket.

Det finns två alternativ:

Alt. 1. Antingen planterar grannen skog, vilket innebär att styrelsen får rätt att ta ner träd när det är dags att underhålla.

Alt. 2. Om det inte redan finns reglerat i akten så kan man komma överens om restriktioner när det gäller markanvändningen intill diket, t ex inom ett visst antal meter ska det vara fritt från hinder för att möjliggöra tillgänglighet för underhållsmaskiner.

Innan 1960-talet, var det så självklart att man skulle ta hänsyn till framkomligheten för underhåll, därför skrevs det nästan aldrig in i tillståndet. I dag när markavvattningsföretag omprövas så läggs det in restriktioner om detta i besluten.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Fall 4

Är det mulljord behöver man vara observant på eventuell marksjunkning. Trots marksjunkningen är det viktigt att tänka på att underhållet alltid ska göras till fast botten och inte djupare. Grävs det djupare än fast botten så räknas det som ny markavvattning och för det krävs tillstånd.

I exemplet ovan så är det **Miljöbalken, MB 11:15** som ska beaktas ” *Tillstånd enligt detta kapitel behövs inte för att utföra rensningar föra att bibehålla vattnets djup eller läge eller för att omedelbart återställa ett vattendrag som har vikit från sitt förra läge eller som på något annat sätt har förändrat sitt lopp.*”

Lantbrukaren behöver också bli uppmärksam på att dikeskanterna kan vara extra erosions- och rasbenägna på denna jord. Det är viktigt att lantbrukaren är rädd om dikesslänterna och inte gör underhållet på ett sätt så att slänterna blir för branta. När det gäller lutningen på dikesslänter för enskilda diken på rasbenägen jord, så brukar man ha lutningen 1:3. Observera dock att en avfasning av slänterna, dvs att göra dem flackare, kan kräva tillstånd om detta avviker från tidigare sektioner.

Det kan ta väldigt lång tid innan det uppstår växtlighet som stabiliserar slänterna. Välj rätt underhållsredskap som är lämpligt för diket och låt befintlig växtlighet stabilisera slänterna i möjligaste mån. Det kan också vara idé att erosionssskydda på känsliga platser med till exempel grus/sten. Känsliga platser kan till exempel vara kring täckdikesögon som sticker ut i diket eller runt trummyningar.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling; Europa
investerar i landsbygdsområden

Jordbruks
verket

Fall 5

Området är mycket artrikt och det förekommer mycket fågel och vilt. Här blir de allmänna hänsynsreglerna **MB Kap 2** viktiga:

”2 § Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.

3 § Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik. Dessa försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.”

Det har även iakttagits Mindre vattensalamander på grannens mark, lantbrukaren behöver undersöka om detta är en hotad art, dvs **finns den omnämnd i artskyddsförordningen?** Gäller artskyddet behöver lantbrukaren vända sig till Länsstyrelsen för att ansöka om dispens från artskyddet för att kunna underhålla i diket. Det är också bra att lantbrukaren är påläst och på så sätt kan hävda sin skyldighet att underhålla enligt **MB 11:17** det vill säga ” *Den som äger en vattenanläggning är skyldig att underhålla den så att det inte uppkommer skada för allmänna eller enskilda intressen genom ändringar i vattenförhållandena.*”

I beslut om dispens ger länsstyrelsen råd och tips om hur lantbrukaren ska utföra sitt underhåll för att ta största möjliga hänsyn. Länsstyrelsen kan också upplysa om när tidpunkten för underhållet är lämplig i området.

Om lantbrukare inte skulle få dispens behöver hon och länsstyrelsen diskutera nästa steg. Troligen behöver länsstyrelsen ansöka om utrivning av diket då lantbrukaren inte kan ha kvar anläggningen och medföljande underhållsskyldighet om hon sedan inte fått dispens och rätten att utföra underhåll.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Jordbruks
verket

Fall 6

1. Om sträckan ingår i en samfällighet har du all rättighet att åtgärda raset enligt **Miljöbalken, MB 11:15 §** ” *Tillstånd enligt detta kapitel behövs inte för att utföra rensningar föra att bibehålla vattnets djup eller läge eller för att omedelbart återställa ett vattendrag som har vikit från sitt förra läge eller som på något annat sätt har förändrat sitt lopp.*” eller enligt **Lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet 2:5 §** ”Den som är beroende av att vattenförhållandena består har också sådan rådighet att utföra rensningar för att bibehålla vattnets djup eller läge eller för att omedelbart återställa ett vattendrag som har vikit från sitt förra läge eller som på något annat sätt har förändrat sitt lopp.”
2. Om sträckan är ett naturligt vattendrag. De har även rätt att återställa enligt lagen enligt **Miljöbalken, MB 11:15 §** och **Lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet 2:5 §**. I naturliga vattendrag gäller denna rätt vid plötsliga förändringar som till exempel ett kantras eller nedfallna stenar och träd som orsakar dämning.
3. Om sträckan är ett enskilt dike har du rättighet att åtgärda raset enligt **Miljöbalken, MB 11:15 §** och **Lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet 2:5**, helt enligt punkt 1.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Jordbruks
verket

Fall 7

Lantbrukaren har ett ansvar för att underhålla, men också en skyldighet att göra det på ett så miljömedvetet sätt som möjligt. Här är det viktigt att lantbrukaren skaffar sig kunskap kring garvindustrins eventuella utsläpp och föroreningar. Om det finns föroreningar i rensmassorna så måste de hanteras annorlunda. De kan troligtvis inte bara läggas på närmaste strand utan behöva deponeras.

Att deponera massorna betyder ökade kostnader:

- Analyskostnader – för att utreda vilka ämnen det faktiskt finns i massorna och till vilken koncentration. Vissa deponier har också olika klasser utifrån koncentrationer av massorna.
- Transport till en deponi – vilken deponi beror på vilken/vilka föroreningar det gäller.
- Deponikostnad per vikt/volym, samt baserat på vad massorna innehåller

Den som har orsakat miljögifterna, ska betala enligt PPP, *polluters pay principle* vilket innebär att förorenaren själv måste betala för de föroreningarna som orsakats. Är industrin nedlagd kan ansvaret istället falla på fastighetsägaren. I vissa branscher finns fonder som man kan söka pengar från som finansierar sanering av föroreningar.

Faller det på fastighetsägaren bör lantbrukaren prata med fastighetsägaren och försöka komma överens om omkostnaderna för deponering av rensningsmassor. Vägrar fastighetsägaren att ta sitt ansvar kan lantbrukaren välja att stämna denna för de merkostnader som blir till följd.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Fall 8

I naturliga vattendrag får man åtgärda plötsliga förändringar såsom exempelvis nedfallna träd, stenar och kantras. Fastighetsägaren själv är inte ansvarig om en sådan händelse skulle uppstå. Den som är beroende av att vattenförhållandena består har rätt att gå in på den andra fastighetsägarens mark och åtgärda problemet, **LSV 2:5§** ”Den som är beroende av att vattenförhållandena består har också sådan råddighet för att utföra rensningar för att bibehålla vattnets djup eller läge eller för att omedelbart återställa ett vattendrag som har vikit från sitt förra läge eller som på något annat sätt har förändrat sitt lopp”.

Tänk på att alltid försöka upplysa markägaren innan om att man behöver gå in och göra en åtgärd enligt **11:15 MB**. Om fastighetsägaren vägrar tillträde kan man använda sig av tvångsrätt som utfärdas av Mark- och miljödomstolen. Man vänder sig i så fall direkt till domstolen med en skrivelse. Läs mer om detta i **MB kap 28: (10,11,12)**.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Jordbruks
verket

Fall 9

Troligen är diket en laglig anläggning, även om den kanske inte har ett tillstånd. Troligen är det också ett enskilt dike. Det absoluta tillståndskravet för markavvattning kom 1 juli 1986 och de flesta anläggningar innan dess är lagliga.

Enligt **MB 11:17** har man skyldighet att underhålla sina anläggningar. Uppstår det skador på andra grannars fastigheter på grund av bristande underhåll, så kan man riskera att få skadestånd.

Att inte underhålla diket enligt fallet ovan kan också innebära att de särskilda värdena försvinner på sikt. Vid underhållet behöver försiktighetsåtgärder vidtas för att inte skada naturvärdena. Det är viktigt att tänka på att endast utföra underhållet där det behövs. Om behov finns, fundera på hur man kan minimera djurtramp som bidrar till yterrosion. Till exempel avstängsling på vissa ställen eller anläggande av sedimentationsdamm.

Löper det enskilda diket genom ett Natura 2000-område så är rättigheterna att underhålla, svagare än om det hade varit ett samfällt dike med tillstånd.

Vill man ha mer rättskraft så kan man söka tillstånd i efterhand även om det inte behövdes när diket anlades.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Fall 10

Det är viktigt att skilja på befintliga och nya utsläpp av avloppsvatten.

När det gäller äldre ”synder” så kan det vara svårt att i efterhand komma och kräva av verksamhetsutövaren (kommunen) att göra åtgärder.

När det planeras en ny anläggning/verksamhet som innebär högre belastning på diket så är det viktigt att man som markägare är med tidigt i processen för att kunna påverka och hitta lösningar för de nya vattenmassorna, t ex anläggande av fördröjningsmagasin. I processen kan man även belysa problemen med utsläpp från tidigare hårdgjorda ytor som orsakat översvämningar och förändrade flöden i diket.

Läs mer i **Lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (LSV) 3:5-7.**

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

**Jordbruks
verket**

Fall 11

Diket på bilden ingår i ett dikningsföretag. Diket underhölls senast för 30 år sedan. Landskapet ligger flackt runt omkring och åkrarna översvämmas flera gånger under året. På grund av brist på underhåll har översvämningsytan ökat år efter år, då det har blivit allt trängre och trängre i diket på grund av sedimentbankar och vegetation. Ju mer översvämning desto mer yterosion och desto mer sediment i diket och vise versa.

Ett mer frekvent och regelbundet underhåll är viktigt här. En gällerskopa är ett nödvändigt arbetsredskap för att få bort sedimentbankarna i detta fall.

Schaktmassor bör planeras ut inom en snar framtid. Att låta jordsträngen ligga längs diket kan medföra att de börjar dämna upp vatten på åkern. Om man inte har möjlighet att ta hand om rensmassorna med en gång, så är det klokt att göra lite luckor här och där så att regnvatten kan passera ner i diket.

För att minska problemen i framtiden kan det vara bra att fundera över markanvändningen. Skyddszoner är att föredra som stoppar upp den värsta yterosionen. Även långliggande vallar kan vara ett alternativ om det passar produktionsinriktningen.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Fall 12

Detta är ett enskilt dike och ansvaret delas lika mellan fastigheterna på varsin sida av diket. Kostnaden blir då enligt lagen 50/50 (procentuellt). Fastighetsägarna kan dock komma överens om en annan fördelning.

De bör diskutera hur rensmassorna ska hanteras, både nu och i framtiden. Eventuellt kan det vara bra att de skriver en överenskommelse så de inte behöver diskutera det vid varje underhåll. En överenskommelse kan t ex vara relevant om de beslutar att den ena tar massorna på sin sida ena gången och den andra nästa gång. Istället för att betala hälften var kan de träffa överenskommelse om att anpassa kostnaden efter vem som får massorna på sin mark.

Observera att i de fall en överenskommelse gäller en begränsad tid, t ex vid ett underhåll, bör datum finnas angivet. Överenskommelser gäller endast för de fastighetsägare som har skrivit på och, *inte* om en av dem byts ut till en ny fastighetsägare.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Fall 13

Enligt lagen gäller kostnadsfördelningen 50/50 (procentuellt) på sträckmeter oavsett markens nytta. C har 1/2 då den fastigheten upptar hela ena sidan.

A, B och D har av varsin bit av andra sidan, uppskattningsvis utifrån figuren lika långa sträckor, 1/3 vardera, eller 1/6 av totala kostnaden.

A, B och D kan gå tillväga på olika sätt, de kan:

- dela på B:s kostnad, men det riskerar att det sedan bli på samma sätt varje gång då diket ska underhållas.
- förklara ansvars- och underhållsskyldigheten för B och be hen att kontakta Länsstyrelsen, LRF eller jordbruksverket och fråga vad som gäller.
- anmäla B för tillsyn hos länsstyrelsen för att hen inte underhållit, men då C delar den sträckan finns risken att C också får problem.
- stämma B i tingsrätt om man kan hävda skada.
- skapa en samfällighet av diket (ansöka om tillstånd hos Mark- och miljödomstolen) och därmed kunna rösta – detta tillvägagångssätt är dock kostsamt.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Fall 14

Överenskommelsen gäller som ett civilrättsligt avtal mellan de personer som undertecknat. För att en sådan överenskommelse ska gälla för framtiden måste varje ny ägare tillförbindas vad den förre ägaren avtalat. Lantbrukaren i det här fallet har inte själv skrivit på överenskommelsen och behöver därför heller inte följa den.

Han kan istället hävda att kostnadsfördelningen bör vara 50/50 - utifrån ägande (oftast går fastighetsgränsen i diket och man äger varsin sida av diket och delar då ansvaret lika).

Lantbrukaren bör fundera på hur gransämjan bäst kan bibehållas framöver. Det kan vara en idé att höra med grannen eller någon annan (t ex tidigare fastighetsägare), vad det brukar kosta att underhålla diket? Och ställa sig frågan om det är värt att krångla om skillnad är 30 % och 70 %?

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

**Jordbruks
verket**

Fall 15

Detta behöver ni diskuteras på ett årsmöte, så att alla får komma till tals och ni kan komma överens om hur ni hanterar detta.

Kostnaden mellan deltagare kan behöva justeras.

1. Detta rekommenderar vi att man har minst en överenskommelse om hur man ska hantera i framtiden.
2. Sedan kan man också gå så långt att man ändra/uppdatera kostnadsfördelningslängden och får de nya siffror fastställda i domstol.
3. Man kan också utifrån överenskommelse eller beslut på olika framtida årsmöten göra ändringarna i debiteringslängden vid respektive underhåll. Debiteringslängden utgår från kostnadsfördelningslängden, men kan ändras utifrån hur och vad man underhåller.

Utgå från hur er samfällighet ser ut och försök komma överens. Vet ni att det kan finnas en tendens för problem – folk som inte kommer överens eller som inte vill betala – så rekommenderar vi att man funderar på att uppdatera kostnadsfördelningslängden och få den fastställd.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Fall 16

Entreprenören ansvarar för att uppdraget utförs på ett säkert och ansvarsfullt sätt, och att hen följer de uppgörelser som ni kommit överens om. Se till att ha ett tydligt avtal som beskriver entreprenörens ansvar i händelse av skada innan hen kör igång. Entreprenören ska ha en försäkring som täcker eventuella skador som uppstår i arbetet.

Uppstår det en skada som i exemplet ovan bör du:

1. Ta kontakt med entreprenören och meddela vad som har hänt.
2. Det är bra om ni träffades i fält och diskuterar hur man bäst hanterar skadan samt hur man förebygger eventuellt nya skador som kan komma till följd av detta.
3. Vägrar entreprenören att åtgärda skadan eller förebygga uppkomst av fler skador, så får du fundera på om du kan stämna hen.
4. Du kan anlita en ny entreprenör som tar på sig uppdraget. Den kostnaden kan du ta med vid en eventuell stämning.

Hur tror du att chansen att få entreprenören att ta på sig ansvaret ser ut, om du väntar några veckor innan du utför din efterkontroll och först då ser raset?

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Fall 17

Samfälligheten har ansvar för att underhållet av diket utförs. Behovet av underhåll utgår från jordbrukets behov. Har underhåll påtalats så ska styrelsen vanligtvis verkställa det. Det finns dock en möjlighet att skälighetsavväga behovet. Styrelsen bör då tillsammans med deltagaren göra en fältvandring och låta deltagaren visa och berätta om de problem som hen har iakttagit. Fundera tillsammans på vilka eventuella åtgärder som behöver göras för att hen ska få en förbättring. Är dessa åtgärder motiverade?

Om styrelsen beslutar att inte underhålla så behöver detta motiveras för lantbrukaren.

Observera att samfälligheten inte har vare sig skyldigheter eller rättigheter att underhålla djupare för att t ex kompensera för marksjunkning. Detta är inte tillåtet.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling; Europa
investerar i landsbygdsområden

**Jordbruks
verket**

Fall 18

I det akuta läget behöver man först hantera strömavbrottet.

Vet du vem som äger ledningen meddela dem felet så att de snabbare kan laga.

Vet du inte vems ledningen, är ring ditt eget elbolag och meddela vad som hänt.

Ansvarsfrågan:

Om det på fastigheten uppstår en skada på allmänna och/eller enskilda intressen, så är det fastighetsägaren som har det yttersta ansvaret. Entreprenören har dock ett ansvar gentemot fastighetsägaren som har köpt in tjänsten.

1. Det är fastighetsägarens ansvar att peka ut placeringen av eventuella ledningar på fastigheten åt entreprenören. Fastighetsägaren kontaktar bolaget/föreningen som äger kabeln och begär utsättning. Beställningen görs via Ledningskollen.
2. Är det frågan om en ledning som inte fastighetsägaren själv äger och inte har kännedom om trots efterforskningar i Ledningskollen, så är det ägaren av ledningen som står ansvarig.
3. Har du pekat ut placeringen av ledningen på ett korrekt sätt och entreprenören ändå gräver av den, så har entreprenören ansvaret gentemot dig som uppdragsgivare att stå för kostnaderna.

Entreprenören ska vara försäkrad vid händelser av skada. Självrisker är höga och ibland är det mer lönsamt att betala skadan ur egen ficka beroende på vilka kostnader skadan medför.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

